

עלים

עלון שבועי משולחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466
alehzayis.com

עלה מלחמה

מלחמות העמים - הכנה לגאולה

מתוך ספר אמרי רבנו מאיר הלוי - מהדורת גליק, שמועות מהג"ר מאיר הלוי סאלאוויצקי זצ"ל מבריסק, יז"ל ע"י הרב שמואל מעזעי שליט"א

מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבֻצָּרָה וְגו', פּוֹרָה דְרָכָי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִי וְאֲדָרְכֶם בְּאִפִּי וְאַרְמָסֶם בְּחֲמָתִי וְיִזְ נֶצְחָם עַל בְּגָדֵי וְגו' (ישעיה סג א-ג)

פעם שאל אותי מרן זיע"א פירוש פסוק זה 'ומעמים אין איש אתי', וכי ס"ד דהקב"ה כביכול צריך לסיוע מאומות העולם בזה.

וסיפר מרן זיע"א, דבזמנו של הגרי"צ מוואלאז'ין זצוק"ל המושל בעיירה וואלאז'ין היה הגראף טישקוויטש, והוא מאוד כיבד והוקיר את הג"ר איצעלע, והיה מתייעץ עמו רבות. פעם אחת שאל המושל את הג"ר איצעלע, מהו זה שאתם אומרים שיבוא היום שבו תהרגו את כל אומות העולם, הלא אתם היהודים הינכם מתי מספר לעומת רבבות אלפי בני אומות העולם, ואיך יתקיים הדבר הזה.

השיב לו הגרי"צ זצוק"ל, משל לא' שהיה לו לול של תרנגולים, ולא נתן להם לאכול שנים או שלשה ימים, אחרי כן כשהכניס קצת אוכל לתוך הלול, מה קרה, כל העופות התחילו לדחוף לריב ולהתקוטט זה עם זה, זיי האבן געפיקיוועט אין צווייטן'ס האלץ', וכה הרגו זא"ז עד שנשאר רק כמה עופות בודדים. המשיך הג"ר איצעלע ואמר, כך יהיה סופם של אומות העולם, שכולם ילחמו זה עם זה עד שלא ישאר מהם כ"א מעט מעט, ונילחם במ ונצחם.

התמונה מספר דחזיתיה דרבי מאיר ופורסמה כאן ברשותו ובאדיבותו של המחבר הרב שמעון יוסף מלר שליט"א

ואמר מרן זיע"א דכל זה הוא בשאר האומות, אבל על אדום אמר קרא "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים וגו' פורה דרכתי לבדי" וגו', והיינו שהקב"ה עצמו ילחם במ, "ומעמים אין איש אתי" דסופם לא יהיה בידי אומה אחרת כשאר אומות העולם שילחמו זה עם זה, אלא הקב"ה יצא בעצמו במלחמה נגדם, וכמאמר הכתוב (שמות יז טז) "מלחמה לה' בעמלק מדר דר".

עלה מקדש

השראת השכינה תלויה

בטהרת הלב

מתוך ספר חלקת בנימין על התורה, מהג"ר בנימין קמנצקי זצ"ל

כָּל הַזֶּהב הַעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפֶה תִּשְׁעֵי וָעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מְאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ (לח, כד)

התורה מעידה על קצבת הזהב והכסף ושאר הדברים שעשו מהם המשכן, וכל כך למה? מבאר הספורנו, שהתורה רצתה להדגיש לנו, שההוצאות בשביל בניית המשכן היו פחותות בהרבה ממה שהוציאו על בנין בית ראשון (עיין מלכים א' ו, כ-לה ושם ז, מח-נ), וההוצאות של בית ראשון נחשבות למעט כלפי מה שהוציא הורדוס בבנין בית שני (עיין סוכה נא, ב). ולמרות זאת, כאשר נשקף על השראת השכינה במקומות הנ"ל נראה כי הסדר הפוך: בית שני שהוצאותיו עלו פי כמה מבית ראשון ומהמשכן - לא שרתה בה שכינה בתמידות (כדאיתא ביומא כא, ב), וגם בבית ראשון לא התמידה כמו שהתמידה במשכן. כמו כן מצינו שלא נפל המשכן ביד שום אויב, ולא היה כמקדש ראשון ושני שניתן ביד אויב, ואף זה היה משום גודל השראת השכינה שהיתה בו.

הג"ר בנימין זצ"ל עם אחיו הג"ר שמואל הג"ר נתן, והג"ר אברהם

וכל זה ללמדנו, כי לא העושר והפאר קובע את השראת השכינה, אלא נדבת הלב וטהרת המחשבה היא הקובעת, כי "רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו" (תהלים קמז, יא).

עלה תורה

טעם הגזירה בימי מרדכי

ע"פ קונטרס ושמואל בקוראי שמו, שמועות מהג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל, בתוך ספר חלקת הלוי להרב משה דוד הלוי בויילן שליט"א

בגמרא (מגילה יב, א), שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כלייה? אמר להם, אמרו אתם. אמרו לו, מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע וכו'. אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם. מבואר שגזירת הכלייה שהיתה על כלל ישראל בפורים היתה תוצאה מהעבירות של ההנאה מסעודת אחשורוש וההשתחוויה לצלם. לעומת זה, לעיל (יא, א) מביאה הגמרא את דברי רבי אלעזר, בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקב"ה מך. הרי מבואר שהגזירה היה תוצאה מביטול תורה (ע"י פירוש המהרש"א שם יא. חידושי אגודת ד"ה בעצלתיים).

continued on pg. 4

מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
5:53	שקיעת החמה	8:31	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק)	5:33	הדלקת נרות	12:39	מנחה גדולה (חצי שעה לחומר)
6:26	ג' כוכבים קטנים	9:16	סו"ז קרי"ש גר"א וגר"ז	5:49	איסור מלאכה (בשעה"ד)	3:00	ט' שעות (להתחלת סעודה)
7:06	ע"ב דקות	10:13	סו"ז תפילה גר"א וגר"ז	5:51	שקיעת החמה	3:29	מנחה קטנה (לעשיית מלאכה)
7:14	ר"ת ד' מילין לחשבון המעלות	12:08	חצות היום (סעודת שחרית להב"ח)	6:09-7:09	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	5:05	פלג המנחה מג"א (לפי האופק)
8:31	תחילת זמן קידוש לבנה	1:05	ז' שעות למוסף (לכתחילה)	6:31	צאת ג' כוכבים (לקרי"ש לפני סעודה)	5:22	חצי שעה קודם שבת

שנה ב: גליון כה | שב"ק פרשת פקודי התשפ"ב

בגליון פרשת תצוה הובאו דברי הבית הלוי, שכהן המסיר בגדי כהונה בטל הקידוש ידים ורגלים וטעון קידוש שני. ובגמ' (יומא כח, א) איתא שכהן המטיל מי רגלים טעון קידוש ידים רק משום ניצוצות ומשום שמצוה לשפשף, ומכח זה הוכיח שהכהנים לא היו פושטים המכנסיים בשעת הטלת מי רגלים. והקשה הגליון הנ"ל הג"ר אשר דוד מייערס שליט"א, שברש"י בנדה (יג, ב) מבואר שלא היה נקב במכנסי כהונה, ולפ"ז בהכרח היה פושט המכנסיים, וא"כ לדברי הבית הלוי יהא צריך קידוש ידים ורגלים מצד הפשיטה, ואמאי מבואר בגמ' שחייב לקדש רק מצד שמצוה לשפשף.

ונראה ליישב, דהנה תוס' בזבחים (יז, א ד"ה אין בגדיהן) הביאו קושיית ר"י מאורליינ"ש, שבגמ' סנהדרין ילפינן מיתה במחוסר בגדים משום דהו"ל דין זר וזר ששימש חייב מיתה, וקשה הרי מיתה כתיבא בהדיא בקרא במחוסר בגדים בפרשת תצוה (שמות כח, מג), ולמה לי דרשה. ותירץ, דאע"ג דכולהו בגדים כתיבי התם מ"מ מיתה אמכנסיים דוקא כתיבא, והדרשה בסנהדרין איצטריך לשאר בגדים, ומיניה לא הוה ילפינן מכנסיים, עכת"ד. וכ"כ הרמב"ן עה"ת. והקשה חתני שליט"א לג"ר ארי' ברנשטיין שליט"א, שלכאורה התוס' איירי רק לגבי חיוב מיתה, אבל מה שמחוסר בגדים מחלל עבודה הו"ל מדין זרות, ומאחר דלא ילפינן מכנסים משאר בגדים, מנא לן שמי שמחוסר מכנסיים הו"ל מחלל עבודה. ועי' משך חכמה.

והשיב הרב אריה שליט"א חידוש גדול, דאה"נ דאינו מחלל עבודה אם לא לבש המכנסיים. וביאר, שמכנסיים חלוקים משאר בגדי כהונה, שאר בגדים הוי מדין לכבוד ולתפארת, אבל מכנסיים הוי "לכסות בשר ערוה" (שם פסוק מב) אבל אינו לכבוד ולתפארת, ואין בחסרונם חילול עבודה.

ואם כנים הדברים יש ליישב קושיית מעכ"ת על דברי הבית הלוי, שאפשר שלבישת מכנסיים לא צריך קידוש ידים ורגלים כיון שאינו לכבוד ולתפארת, ועל כן הוזקק הגמ' להביא הטעם שמצוה לשפשף.

החותם בברכת הדיוט שתמשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

אורי אור

הרב אריה ברנשטיין שליט"א

עלה הגיון דין רעהו במשלוח מנות

ע"פ ספר מנחה קטנה (הדפסה שלישית) מהרב יעקב יהושע זשוראזועל שליט"א

כתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט, יט), ודנו הפוסקים בכמה גווני אם מקרי 'רעהו', כגון השולח לקטן שכתב בערוה"ש [תרצה, יח] דיצא יד"ח מהא דנגח שור של קטן דחייב, אך בבן איש חי [סי' תרצ"ד] כ' דלא יצא.

אשתו בכלל רעהו, כדאי' ריש האיש מקדש דשייך בה ואהבת לרעך כמוך, ובמלאכי [ב, ד] והיא חברתך ואשת בריתך. אך בעלמא לא משכח"ל כיון שהיא סמוכה על שולחנו. * **ואם עבד** כנעני בכלל רעהו, עי' פמ"ג [תרצ"ה סק"א] שדן אם הוא רעהו במצוות, ולכא' היה לו לתלות אם עבדים חייבים במקרא מגילה שדנו כל הנו"כ בסי' תרפ"ט, ולפי הצד שפטור מקריאת המגילה לא הוי רעהו במצוה זו. **ואביו** בכלל רעהו, עי' לבוש מרדכי [א"ח ס' ט'], וכן בנו ותלמידו. **ובדין מומר** יש להסתפק אי מיקרי רעהו, ועי' מש"כ במנ"ח [מצוה רמ"ג] לענין מצות ואהבת לרעך כמוך דמומר לתיאבון מיקרי רעך ומומר להכעיס לא מיקרי רעך, ואולי ה"ה בניד"ד. **ולענין שונא**, הביאו האחרונים מס' מור ואהלות שאינו בכלל רעהו, ואם לא נתפיים ע"י משלוח מנות לא יצא. ולכא' מפורש לא כן בתורה דכתיב וכי יזיד איש על רעהו, וע"כ דהוא שונאו וצ"ע.

ולענין מי שאינו מכירו כלל, כתבו בשם הפוסקים [הגרמ"פ] שהשולח לו לא יצא כי אין כאן ריבוי ריעות כלל. ויש להסתפק במי שהוא במקום שאין לו מכירים כלל, אם מחוייב ליגש אל האחר ולהכירו כדי לקיים המצוה, ואם מחוייב להוציא ממון ע"ז ויקיים בעצמו קנה לך חבר.

ובדין תאומים המחבורים זל"ז ומי שיש לו ב' ראשים יש להסתפק אם יכולים ליתן זל"ז. **ואם** שלח מנות לטריפה, הנה לא מצינו שטריפה לא יהי' בכלל רעהו, אכן לפמ"ש במי נדה למהרש"ק [נדה דף כג ע"א] וכן הביא בברכי יוסף [אה"ע סי' ט"ו סק"ד] בשם מהר"ח אלפנדר, דמי שנעשית אשתו טריפה מותר באחותה, ה"נ יל"ע שמא הוא כמאן דליתא.

כתב בלקט יושר שרבו בכלל רעהו, ועי' ביהודה יעלה [סי' ר"ד], אך בשפ"א [מגילה ז' ע"ב] כתב שרבו אינו בכלל רעהו ורק לאחר ששלח הרב לתלמיד שוב נעשה רעהו וממילא יכול לצאת יד"ח במתנה לרבו, ע"ש ביאור הסוגיא. ולא ידעתי היאך נסתפקו בזה, הרי להדיא בכתובות [צו ע"א] למס מרעהו חסד זה רב המונע את תלמידו מלמששו, והרי להדיא שהוא בכלל רעהו, וכן להיפוך, ותו לא מידי. ושמא כיון שלא שימשו ה"ז גריעותא ב'רב' שבו ודוחק. אך בדין שלח לרבו יש פנים אחרים לדון בו, דאף אם הוא בכלל רעהו מ"מ הפוסקים דנו שמא אסור לשלוח לו מדין שאלת שלו' לרבו עמש"כ מהר"י אסאד שם [סי' ר"ד], והנה יל"ע לפי מה שצייד במנ"ח [מצוה תקס"ב] שאסור לשאול בשלום גירי עמו ומואב, ואף מואבית צידד שאסור, א"כ לכאורה אסור לשלוח להם מנות. **ועוד** יש לדון בשולח מנות לרבו מצד אחר כי אם הוא ע"ה ורבו ת"ח הרי מפורש ברש"י סוכה [לט ע"א] שאפי' עם הארץ לגבי עם הארץ חברי' לא מקרי רעהו, ובשו"ת מהר"יט [ח"א סי' ל"ב ד"ה מה] הוכיח מסנהדרין [קב ע"א] שת"ח ג"כ אינו בכלל רעהו של עם הארץ, והראוני בשו"ת פני מבין [סי' רכ"ח אות ד'] שדן בזה. ועי' בחת"ס פ' בא עה"פ וישאלו, ששום אדם אינו רעהו למשה רבינו מלבד פרעה ע"ש.

עוד דנו דאם שולח מנות לרבו אולי קיים רבו מצות משלוח מנות מדין קבלת אדם חשוב, ובשו"ת זקן אהרן [סי' רי"ד] עמד בזה ופשט דלא יצא יד"ח, דהא בעינן שיוכל לקנות צרכי סעודה ובהנאה זז א"א לקנות שום צרכי סעודה, ומאיך גיסא בסי' ארוחות חיים [סי' תרצ"ה אות י"א] הביא משם גדול אחד שיצא יד"ח. ובריטב"א מגילה [ז' ע"ב] כתב דפרוטה לא מהני למשלוח מנות ובעינן מנה יפה וחשובה, א"כ אין שום הוכחה מקדושינ דמהני ביה פרוטה. ולכא' לפי דעת אותו 'גדול אחד' יכול לומר רקוד לפני ויצא בההיא הנאה, וצ"ע לחלק בין הנאה הבאה ע"י מאכל. ומורי הקשה מצד אחר, דאי"ז ב' מנות שהרי הכל קבלה אחת, וכל זה צ"ע.

הגאון רבי חיים שליט"א מעיין בספר מנחה קטנה

* הערת המערכת: לשון האדר"ת [קובץ מקבציאל, גליון ל, עמ' קיג] "לענ"ד נראה דאם אין לו למי לשלוח, ישלח לאשתו, דגם כן נקראת רעו, כמש"כ (מלאכי ב, יד) וְהָיָא תְּכַרְכֵּךְ וְאַשְׁתֵּי כְרִיתֶךָ. ויבנה לה על מנת שלא תהא לו רשות במתנת".

איתא בשלחן ערוך (סימן סו סעיף ט), דם דגים אע"פ שהוא מותר אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין. לפיכך אם ניכר שהוא מדגים כגון שיש בו שקששים מותר, ע"כ.

המהרש"ל למד מדברי השו"ע, שהוא הדין בפורים וכיו"ב שרגילים לאכול תרנגולת בחלב שקדים, צריך שיניח שקדים אצלו בתוכן [או] בצידו, ובפרט גבי בשר עוף, שלא ידמו לומר בשר עוף בחלב מותר אפילו מדרבנן כרבי יוסי הגלילי. וכן דעת **הש"ך**, והוכיח מכמה דוכתי דאף בדרבנן איכא חשש מראית עין ע"ש, וכ"ה דעת **הבאר שבע**.

אולם **הרמ"א** כתב דליכא ראייה מדם דגים הנתם יאמר דעבר אדאורייתא ואוכל דם בהמה, לכן צריך היכר ליתן שקששים בתוך הדם, אבל בשר עוף בחלב דהוי מדרבנן אין חוששין למראית עין. אבל בבשר בהמה בחלב דאסור מה"ת, אם מבשלו בחלב שקדים יש להניח שקדים אצלו משום מראית עין שהוא חלב ממש. והט"ז (סק"ד) העלה שבמבושל גם הרמ"א מחמיר בעוף, אבל **הש"ך** (סק"ו) חולק וס"ל שלדעת הרמ"א בצונן גם בבשר בהמה אי"צ להניח שקדים.

וכתב **הט"ז** (סק"ד) שאף דדברי הרמ"א נכונים מכל מקום כבר נתפשט המנהג להניח שקדים גם אצל בשר עוף, ובמקום שאין לו שקדים אין לאסור בשביל זה האכילה דכל מאי דאפשר לתקוני מתקנינו, וכאמור **הש"ך** ס"ל שיש להחמיר מעיקר הדין **כמהרש"ל**.

והפרי חדש (סק"ז) ס"ל דאין לנו לחדש גזירות מדעתנו אחר שנסתם התלמוד, אלא שכבר הורה זקן [**הרמ"א**] לאיסור וראוי לשמוע אליו וכו' ובמידי דאסור מדרבנן יש להקל בפשיטות וכפסק **הרמ"א**. וכן דעת **הפלאי** (סק"ז), שכל מה שאסרו חז"ל מראית עין זה בדם דגים שהוא דם לגמרי רק התורה התירתו, וכן חלב אשה דהוי חלב גמור רק שהוא מותר, ובזה יש לחוש למראית עין, אבל חלב שקדים וכי חלב הוא, הרי מין פרי הוא והואיל ומראהו כחלב קראהו חלב, ובשביל זה אינו נקרא חלב עד שנדון בו משום מראית עין. ולכן פסק **כמהר"א ופ"ח** ודי לאסור בבשר בהמה ולא לאסור בבשר עוף, ומשה אמת ותורתו אמת. גם **היד יהודה** (בפיה"א ס"ק ה) בסופו ס"ל **כהנ"פ**, וסיים וכן מנהג העולם שעושים מאכלים שדומין לבב"ח ולית דחש לזה כלל וכן עיקר.

אך **החכמת אדם** (כלל מ' דין ג) כתב **כהש"ך**, שהרוצה לאכול בשר עוף עם חלב שקדים צריך שיניח שקדים בתוך החלב משום מראית עין. ו**ערוך השלחן** (סעיף טז) כתב, שנכון להחמיר גם בעוף כיון שיש אסורין.

הש"ך (יו"ד סי' פז ס"ק ו) והט"ז (שם ס"ק ד) הביאו מהיש"ש במס' חולין (פכ"ה סי' נב) דרגילים לאכול בפורים חלב שקדים עם תרנגולת, וצ"ב פשר מנהג זה, דמה ענין חלב שקדים לפורים.

ונר' לפרש ע"פ התוס' ישנים במס' שבת (גג, ב), שהביאו מהמדרש רבה (פ"ר נח ל, ח) על קרא ד"ויהי אומן את הדסה", שנפתחו למרדכי שני דדי אשה כדי להניק את אסתר, לפי שאסתר היתה יתומה מאב ומאם (מגילה יג, א).

ובספר יערות דבש (ח"ב דרוש ב) פ"י מדוע היה צורך שתהא אסתר יתומה, כי הכח של עמלק בא מעשו, שהיה זהיר טפי בכיבוד אב ואם [כדאיתא בילקוט שמעוני (ח"א רמז קטו)], ואין מי ששקול כמותו במצוה זו, ולכן כדי להלחם בעמלק היה צורך ביתומה, שאנוסה על קיום מצות כיבוד או"א, ומי שנצטער על המצוה ולא קיימה מעלה עליו הקב"ה כאילו עשה בשלימות, כמבואר בגמ' בקידושין (לא, ב). ונ"ל להוסיף, שליתומה כאסתר יש גם את המעלה שבהכרח אין בידה שום פגיעה בכבוד אביה ואמה כמי שיש לו הורים.

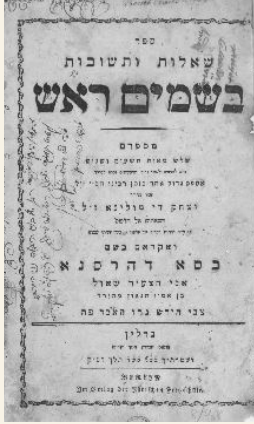
והנה השתא י"ל דיש באכילת חלב שקדים רמז לנקודה עיקרית זו שאסתר היתה יתומה, שעל ידי נקודה זו ראויה היתה להציל את ישראל, דאיתא ברמ"א (יו"ד שם) דחלב זכר אדם וחלב שקדים שוין בדיניהם, שאינם נחשבים כחלב ממש לגבי דיני בב"ח, וא"כ חלב השקדים הנאכל בא הזכיר את החלב של מרדכי, שהוא משום יתמותה של אסתר.

כתב הר"ן בריש מגילה דאיכא מאן דאמר דכיון דבמוקפין חומה תלינן ביהושע, זהו דוקא בארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ אפילו מוקפין חומה מימות יהושע קורין ב"ד דמה ענין יהושע בחוץ לארץ. ועוד בגמ' אמרינן דילפינן פרזי פרזי, וקרא ד"לבד מערי הפרזי" בארץ ישראל כתיב. אבל הרמב"ן ותוספות סוברים דמשמעות המשנה והש"ס דגם מוקפין חומה דחוץ לארץ קורין בט"ו, דהא רבי יהושע בן קרחה סובר כל שמוקפין חומה מימות אחשורוש קורא בט"ו, משמע אפילו בחוץ לארץ כשושן, ומדרבי יהושע בן קרחה נשמע לרבנן. ועוד מדקרא רב אסי בהוצל שבבבל בט"ו שמע מינה יש דין מוקפין בחו"ל. ולדינא, פסק השלחן ערוך (סימן תרפח סעיף א) כהרמב"ן וסייעתו דכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון אפילו אינן מוקפין עכשיו קורין בט"ו **אפילו אם הם בחוצה לארץ** ע"כ. עפ"ז כתב השל"ה (הובא במג"א שם סק"ד), כי יש בחוץ לארץ כרכים גדולים שראוי להסתפק בהן שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, וראוי ליחיד אשר יראת אלקים בלבבו לקרות ממגילה כשרה גם בט"ו לילה ויום בלא ברכה.

לעומת זה, הלבוש (סימן תרפח סעיף ד) כתב, דמה שבמדינות אלו אין קוראין אלא ב"ד לבדו, אע"פ שקצתם הם עירות גדולות ומיושבות מאוד מזמן ארוך ומוקפות חומות גדולות ובצורות, היינו טעמא מפני שאנו מוחזקין בכל הגלילות האלו שהם בירכתי צפון העולם שלא היו מיושבים כלל בימי יהושע כי כולם נתיישבו אחר ביאת ישראל לארץ ישראל, לפיכך אין לספק בשום מקום אם היתה מוקפת חומה בימות יהושע אלא בעירות שהם באופקים הדרומיים של ארץ ישראל אפילו הם רחוקים ממנו או באופקים הצפוניים וסמוך לארץ ישראל, אבל אלו המדינות שהם בצפונית מערבית העולם, כולם נתיישבו מקרוב כידוע מהמדברים בהם בעלי תכונה. ויש להעיר לפי זה דאפשר דוקא במדינתו פולין וגלילותיה השוכנות בירכתי צפון, אבל חלק הדרומי של ארץ אירופה יתכן שהיה מיושב בימות יהושע. וסמך לזה מהחיי אדם שכתב דספק מוקף קורא ב"ד וט"ו ולא יברכו רק בט"ו, והוסיף ד"כן נוהגין בק"ק פראג, ומכל מקום מסיים שם, ש"כיון דבמדינתנו [-ליטא] לא מספקין כלל בזה בשום עיר, לכן לא הארכתי בזה. הרי לפנינו שחילק בין ליטא הצפונית לפראג שאינה צפונית כל כך.

אך בתקופה מאוחרת, החפץ חיים סגר עלינו הדלת בזה שכתב במשנה ברורה סק"י ובשער הציון סק"ט שסומך על דברי הלבוש, והוסיף שיש לצרף, דלו היא ספק, מכל מקום בערי הספיקות סומכים על שיטת הגאונים שהביא הגר"א שלא יקראו אלא ב"ד דאזלינן בתר רובא דעלמא, ועוד, דספק דדבריהם לקולא, ובקריאת י"ד יוצא בדיעבד אפילו לבן כרך עכ"ל. ועוד יש לצרף דעת הר"ן וסייעתו, דבחוץ לארץ אין דין מוקפין כלל. א"כ מחמת ריבוי ספיקות א"צ לקרא בט"ו.

שוב חפשתי בספרי זמנינו וראיתי שתלו עצמן בדברי הבשמים ראש (סימן שמט) שפסק בסכינא חריפא שאין לסמוך על כותבי דברי הימים, וכתב במילים חריפות שדבריהם אין בהם ממש וגריעי מדברי חלומות שאין דנין עליהם מאומה. אמנם אי משום הא, אף אנו נוכל לומר על דברי הבשמים ראש שאין לסמוך עליו, שכבר יצאו עליו עוררים כידוע. ונאמנים עלינו דברי השל"ה והחיי אדם שיש מקום לחוש מן הספק, אבל לדינא שפיר כתב במשנה ברורה כמה טעמים לשבח שאין לחוש כלל, דעפ"כ אינו אלא ספק ובפרט במצוה דרבנן סגי במה שיקרא ב"ד.

השער של הספר בשמים ראש שיצאו עליו עוררין מגדולי ישראל

Supernatural Activities

Chazal (see *Rashi, Vayikra* 9:13) tell us that Moshe assembled and disassembled the Mishkan each day of שבועת ימי המילואים. The Panim Yafos (*Parshas Shemini*) asks: How was Moshe allowed to build the Mishkan on Shabbos?

The Chasam Sofer answers that since the Mishkan was miraculously assembled on its own, its “construction” did not violate Shabbos.

In his *sefer Pnei David (Parshas Beshalach)* the Chida cites Rav Shmuel Primo,* who said that since the taste of the *mann* could be changed simply by thinking, it was forbidden to think about the *mann* on Shabbos. Similarly, the *Maaseh Rokeach (Parshas Mattos)* cites the *Nachlas Binyamin* that it is forbidden to consult the Urim veTumim on Shabbos because doing so would be “writing,” albeit in a supernatural way.

Rav Tzvi Pesach Frank (*Har Tzvi* OC, vol. 1 #174) disagrees with Rav Shmuel Primo, maintaining that transformation brought about by the thought process alone would not violate Shabbos, as it is supernatural. Similarly, the *Mishnah Berurah* (328:143) rules that capturing an animal via incantations is not a violation of מלאכת צידה, since that too is supernatural. The same ruling is found in *Ba'er Heitev* (316:2) in the name of *Maharit Tzahalon* (245), who says that trapping a deer by saying “תא ניא תא ניא” is not considered צידה if no physical action is taken.

Some Rishonim say that the reason we recite צדקתך on Shabbos is because Moshe Rabbeinu was *niftar* that day. But the Rosh (*Arvei Pesachim* #13) challenges this opinion, saying that if the last day of his life was Shabbos, how was Moshe allowed to write 70 Sifrei Torah that day? The Shlah answers that Moshe wrote the Sifrei Torah through pronouncing a Divine Name.

[The Chasam Sofer (glosses to Rosh) suggests that perhaps he wrote them with his left hand, but this answer is problematic, because the Shulchan Aruch (OC 32:5) rules that a Sefer Torah written with the left hand is *passul*. R. Menachem Azariah da Fano (רמ"ע מפאנו) rules that a Sefer Torah written with a quill held in the mouth is also *passul*, because it was not written the normal way. In that case, how can writing enabled by a Divine Name, as per the Shlah, be “kosher”?]

The Shelah seems to agree with Rav Tzvi Pesach. On the other hand, Rema in *Hilchos Techumin* (OC 404) seems to side with Rav Primo, ruling that someone who jumps out of the *techum* (י"ב מילין) on Shabbos enabled by a Divine Name is violating דאורייתא.

For an in-depth explanation of the underlying principles (*lomdus*) of when an action performed by supernatural means is considered a *melachah* and when it is not, the reader is referred to the full discussion in *Birkas Yechezkel* (Vol. 2, pp. 377-383).

* Although at one point Rav Shmuel Primo served as Shabsai Tzvi's scribe, he was considered among the great rabbanim in his generation and is cited extensively by Chida. See his entry in *Shem HaGedolim*, where Chida writes about him: “שמו נודע בשערים” (Ed.).

עלה תורה *continued from pg. 1* ומפרש מו"ר הראש ישיבה זצ"ל על ידי משל: ראובן עבר על חוק המדינה, ונתחייב עונש. מה יעשה להנצל מן העונש? שוכר עורך דין (lawyer) שיאמר דברי סנגוריא כדי שלא יתחייב עונש בבית המשפט. אך מה קורה אם עורך הדין חולה ח"ו? אזי ראובן יתחייב עונש על מעשהו, משום שעכשיו אין לו איש לומר דברי סנגוריא להצילו ממידת הדין של המשפט.

הנמשל מובן מאליו: עצם הגזירה על כלל ישראל היתה משום שעברו עבירות, שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחוו לצלם, ולפיכך נתחייבו בעונש, אבל זכות התורה היא כמו סניגור שלא יענש אדם [וכן כלל ישראל] במשפט, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה כא, א) תורה מגנא ומצלא. אבל אם ח"ו כלל ישראל לא לומדים תורה כראוי, ממילא נענשים על העבירות שעשו, משום שאין להם דבר להצילם ממידת הדין.

וכן מדויק מלשון הגמרא שמחמת שנתעצלו מלימוד התורה “נעשה שונאו של הקב"ה מך”, דהיינו שנעשה מך וחלש וכביכול אינו יכול להציל, ולא שהחסרון בלימוד התורה היה הסיבה הראשונה לעונש, אלא שהיה סיבה שלא תהא הצלה.

